

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Kurbanov Eldar Ermamatovich, Qormishov Mirjalol Jumamurod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOTUVLIKNI TA'MINLASHDA MILLIY MADANIY MARKAZLARINING INSTITUTSIONAL ROLI VA VAZIFASI (Sirdaryo viloyati markazlari misolida)	11-15
<i>Djurayev Ikrom Nematovich</i> SOPOLLI-KO'ZALI ARXEOLGIK QATLAMLARIDA SHIMOLIY DASHT QABILALARINING IZLARI	16-19
<i>Акбарова Камила Шухрат кизи</i> МЕЖДУ СЕКУЛЯРИЗАЦИЙ И МОДЕРНИЗАЦИЕЙ: СОВЕТСКАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ РЕЛИГИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	20-26
<i>Olimov Islombek Ulug'bek o'g'li</i> SUV TA'MINOTI TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	27-31
<i>Sitorabonu Bobojonova</i> BUXORODA DASTLABKI MUZEYNING TASHKIL TOPISHI.....	32-36
<i>O'ralov Orzubek</i> GEOGRAFIK KASHFIYOTLARGA QADAR POLINEZIYA XALQLARINING RIVOJLANISHI VA DAVLATCHILIK INSTITUTLARINING SHAKLLANISHI TARIXI.....	37-45
<i>Qahhorov Shohjaxon Shodiyor o'g'li</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSINING TARIXIY VA MA'NAVIY TAHLILI.....	46-50

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madartov Bahrom</i> TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA O'ZARO MUNOSABATLARNI HISOBGA OLISH ASOSIDA STRATEGIK REJALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	51-55
<i>Xudayberdiyev Otabek Absalomovich</i> XALQARO SAVDO MUNOSABATLARIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TA'MINOT ZANJIRI VA LOGISTIKA KONTROLLINGINING ROLI	56-64
<i>Ismailova Shaxnoza Uktamovna</i> O'ZBEKISTONDA INFLYATSION BOSIM OMILLARI VA ULARNING ISTE'MOL NARXLARI INDEKSIDA NAMOYON BO'LISHI.....	65-75
<i>Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li</i> XIZMAT KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI BELGILOVCHI OMILLAR TIZIMINI ANIQLASH VA XIZMAT SIFATI QIYMAT TAKLIFI MIJOZ TAJRIBASI BREND KAPITALI HAMDA TEZKORLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH	76-87

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Alimatova Nargis Abduxalilovna</i> INSON ONGINING TABIATINI O'RGANISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	88-93
--	-------

<i>Utegenova Jamila Djolmurzayevna</i> O'ZBEKISTONDA BIOETIKANING SHAKLLANISHI VA FALSAFIY ASOSLARI	94-97
<i>Mamatqulov Rashid Pazilbekovich</i> JAMIYAT YUKSALISHIDA IJTIMOY NAZORATNING ROLI.....	98-102
<i>Shadimetov Mahmudjon Negmatjanovich</i> RUHIY KAMOLOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY MAZMUNI VA TARIXIY ILDIZLARI .	103-108
<i>Ochilov Jamshid Abdurashidovich</i> KOSMOGEN, TEXNOGEN, ANTROPOGEN SIVILIZATSIYALAR MOHIYATINING ONTOLOGIK TALQINI	109-117
<i>Beshimov Xamidjon Sayidovich</i> KASABA UYUSHMALARI TIZIMIDA INSON QADRINI YUKSALTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	118-126
<i>Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna</i> ABU RAYHON BERUNIY ASARLARIDA FANLARNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI MASALALARI	127-130
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> INGLIZ TILIDAGI SOLIQ-BOJXONA TERMINOLOGIK BIRLIKLARINI O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHNING STILISTIK MUAMMOLARI.....	131-139
<i>Babadjanova Nazokat</i> OGAHIYNING SO'Z VA NUTQ MASALALARIGA OID QARASHLARINING MA'RIFIY MANBALARI	140-148
<i>Xo'jamqulov Anvar Jozilovich, Tog'ayeva Shoxnoza Elmurod qizi</i> ADABIYOTIDA "ABSURD" TUSHUNCHASI	149-153
<i>Abdullayeva Rahima Raimqul qizi</i> MEDIA YORDAMIDA IMIDJNING SHAKLLANISHI VA IJTIMOY FIKR	154-161
<i>Fozilov Arabjon Nozimjon o'g'li</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA SO'Z YODLASHNING AHAMIYATI	162-165
<i>Sarvinov Abdiraxmonova Davron qizi, Eshtuhtarova Bibigul Bektoshevna</i> THE SIGNIFICANCE OF STUDYING GENDER REPRESENTATION IN IDIOMS AND PHRASEOLOGICAL UNITS.....	166-171
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> TAVALLO IJODIDA POETIK OBRAZ YANGILANISHINING IJTIMOY-TARIXIY VA ADABIY- ESTETIK OMILLARI.....	172-185
<i>Кодирова Зарина Баходировна</i> ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ДЕТСКОЙ ПРОЗЫ ДЭВИДА УОЛЛЬЯМСА: «DEMON DENTIST», «THE FING», «GANGSTA GRANNY».....	186-191
<i>Ismatilloev Jobir</i> "FIRDAVS UL-IQBOL"DAGI QASIDALARDA HUKMDORLAR MADHI	192-197
<i>Bozorova Nasiba</i> O'LMAS UMARBEOVNING "YOZ YOMG'IRI" QISSASIDA JINOYATNI O'RGANISHDA RETROSPEKSIYA USULI	198-203

<i>Ганиева Зухра Муратбаевна</i> ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «СМЕРТЬ» В РУССКОМ ЯЗЫКЕ: КОГНИТИВНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	204-212
--	---------

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich, Ro'ziboyev Asilbek</i> SUN'IY INTELLEKT QARORLARIDA ADOLATSIZLIK MUAMMOSI VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	213-218
<i>Bazarova Dildora Baxodirovna</i> ODIL SUDLOVNI TA'MINLASHDA "RAQAMLI SUD"	219-226
<i>Бабаев Джасхонгир Исмаилбекович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОГОВОРА ПИТЬЕВОГО ВОДОСНАБЖЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА	227-229
<i>Азходжаева Роза Алтыновна</i> РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ.....	230-235
<i>Абдужампоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ЭЛЕКТРОННЫЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА В ДЕЛАХ О КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЯХ: ПРОБЛЕМЫ СБОРА, ФИКСАЦИИ И ПРАВОВОЙ ОЦЕНКИ	236-246
<i>Alijanov Ilhomjon Erkinjon o'g'li</i> PROKURATURA ORGANLARIGA QABUL QILISHDA NOMZODLARGA QO'YILGAN TALABLAR, XIZMATGA QABUL QILISH VA YOSH MUTAXASSISLAR BILAN ISHLASHGA DOIR FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	247-253
<i>Sarsenbaeva Aynura Tenelbay qizi, Tanirbergenov Sultanbek Bazarbaevich</i> FUQAROLARNING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ VA ERKINLIKLARIGA QARSHI JINOYATLAR HUQUQIY MOHIYATI.....	254-258
<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI	259-265
<i>Usmonaliyev Muslimbek Qurvonaliyevich</i> SPORTCHILARNI VAQTINCHALIK IJARAGA Olish SHARTNOMASINING SPORT HUQUQIDAGI O'RNI	266-272
<i>Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li</i> MAHALLIY BUDJETNI TARTIBGA SOLISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI IJRO ORGANLARINING VAZIFALARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	273-278
<i>Umarova Xolisxon Nomoz qizi</i> KORPORATSIYA DIREKTORLARINING FUNKSIONAL VAZIFALARINI AMALGA OSHIRISH BILAN BOG'LIQ JAVOBGARLIGI CHEGARASI	279-286
<i>Yaqubova Guli Qosimboy qizi</i> VOYAGA YETMAGANLAR BILAN BOG'LIQ ISHLARNI FUQAROLIK SUDLARIDA KO'RISHDA PROKURORNING ISHTIROKI TUSHUNCHASI VA UNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	287-294
<i>Ibrohimov Azimjon</i> XO'JALIK JAMIYATLARI BOSHQARUV ORGANLARI TIZIMIDA IJRO ORGANI: ROSSIYA FEDERATSIYASI MISOLIDA	295-301

<i>Choriyeva Xupshidabonu Xuppam qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "VASIYLIK VA HOMIYLIK TO'G'RISIDA"GI QONUNINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	302-310
<i>Saidazimov Yusuf Sodiq o'g'li</i> MA'MURIY AKT. MA'MURIY AKTNING MAZMUN-MOHİYATI. GERMANIYA TAJRIBASI.....	311-316
<i>Tursunov Ilxomjon Salimovich</i> MUQADDAM SUDLANGAN SHAXSLAR TOMONIDAN SODIR ETILISHI MUMKIN BULGAN JINOIY HARAKATLARNI OLDINI OLISH VA MAXSUS PROFILAKTIKANI TAKOMILLASHTIRISH	317-321
<i>Xojanazarov Otabek Saydazimovich</i> OZODLIK DAN MAHRUM QILISH BILAN BOG'LIQ BO'LMAGAN JAZOLAR IJROSI USTIDAN PROKUROR NAZORATI: MILLIY VA XALQARO TAJRIBA.....	322-329
<i>Raxmedov Xurshid Ashrapxodjayevich</i> JINOYAT ISHINI QO'ZG'ATISH INSTITUTINING HUQUQIY TABIATI VA PROTSESSUAL AHAMIYATI	330-339
<i>Mansurova Xulkar Nabiyevna</i> FUQAROLIK PROTSESSINING TEZKORLIGINI TA'MINLASHDA SIRTDAN HAL QILUV QARORI CHIQRISHNING AHAMIYATI	340-349
<i>Begimova Nasiba Xudayberdievna</i> FARZANDLIKKA OLISH INSTITUTINING TADRIJIY RIVOJLANISHI	350-358
<i>Yo'ldoshbekov Anvar</i> NAQDSIZ HISOB-KITOB LAR VA RAQAMLI NAZORAT TIZIMLARINING HUQUQIY AHAMIYATI	359-367
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> EVRISTIK TA'LIM NAZARIYASIDA TA'LIM OLUVCHINING MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	368-372
<i>Shukurov Mirjalol Norpulatovich</i> YAKKAKURASHCHILARNI TEXNIK USULLARIGA O'RGATISHDA KLAS TER USLUBIDAN FOYDALAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH	373-377
<i>Tilyabayev Kamil Zaitjonovich</i> O'ZBEK TILINING O'RGANILISHI VA DEKOLONIZATSIYASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR: (DE)KOLONIAL HIS-TUYG'ULAR, MILLAT VA O'Z-O'ZINI ANGLASH	378-383
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li</i> SHARQ MUTAFAKKIRLARNING FALSAFIY QARASHLARI ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA VALEOLOGIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM PEDAGOGIK OMILI SIFATIDA.....	384-388
<i>Xo'jamqulov Rasulbek Qurbon o'g'li</i> KOMPYUTER GRAFIKASI TEXNOLOGIYALARINI LOYIHA ASOSIDA O'QITISHGA INTEGRATSIYALASHNING PEDAGOGIK SAMARADORLIGI	389-393
<i>Badalov Ulug'bek Xikmatovich</i> GEOGRAFIYA FANI DARSLARIDA ONLAYN GIS TIZIMLARIDAN FOYDALANISH.....	394-398

<i>Anvarjonova Nodirakhon Nasimbek qizi</i> IS EXPLICIT GRAMMAR INSTRUCTION STILL PEDAGOGICALLY JUSTIFIED? A CRITICAL RECONSIDERATION OF ITS ROLE IN CONTEMPORARY ENGLISH LANGUAGE EDUCATION.....	399-406
<i>Imomov Fozil Shakarbek o'g'li</i> TEMPERAMENT NAZARIYASI VA INDIVIDUAL PSIXOLOGIK XUSUSIYATLAR ASOSIDA GRAFIK FAOLIYATNI TASHKIL ETISH: PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA SAN'AT TERAPIYASI KONTEKSTIDA.....	407-412
<i>Курбанбаев Джавод Аминбаевич</i> КОГНИТИВНЫЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ ЛЕКСИЧЕСКИХ ГЛОССАРИЕВ В ЯЗЫКОВОМ ОБРАЗОВАНИИ	413-417
<i>Eshnazarova Farida Jo'raqulovna</i> JAMOADA LIDERLIK VA UNING SIFATLARI (SPORT JAMOALARI MISOLIDA).....	418-421
<i>Yuldasheva Muhayyo Alimbaevna</i> AVTOMOBILLARDA TASHISH VA HARAKAT XAVFSIZLIGINI TASHKIL ETISH FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TA'LIM VOSITALARINING O'RNI.....	422-429
<i>Umarov Komil, Sobirov Orif, Sultanov Rustam, Egamberdiyev Abdullo</i> YUQORI MALAKALI GANDBOLCHILAR MASHG'ULOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	430-435
<i>Doniyorova Gulnoza Anvar qizi, Kurbanova Gulnoz Negmatovna</i> INTERAKTIV VOSITALAR VA AXBOROT RESURSLARIDAN FOYDALANISH ORQALI KASBIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI.....	436-441
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> PEDAGOGIK TA'LIM KLASTERI YO'NALISHIDA TARIX O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI.....	442-447
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna, Qalandarova Sevinch Aqiljon qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH	448-453

Received: 15 January 2026
Accepted: 2 February 2026
Published: 14 February 2026

Article / Original Paper

THE ROLE OF SOCIAL CONTROL IN THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich,

Associate Professor, Tashkent State University of Law,

Candidate of Philosophical Sciences

E-mail: mamatqulovrashid5@gmail.com

Abstract. The article examines the place, role, and significance of social control in the life of society. Using the methods of analysis, synthesis, comparison, and critical evaluation, the study highlights how the proper and exemplary assimilation of new values entering social relations under the conditions of a market economy is monitored by members of society. The research is approached from a comprehensive methodological perspective. The paper seeks to reveal the relevance of the topic of social control in societal development, the concept of social control, its elements and agents, as well as the issue of self-control from a contemporary viewpoint. Opinions are presented regarding the mechanisms and methods of implementing social control and their effectiveness. The role of the mahalla institution as an agent of social control is also addressed. Based on the research findings, relevant conclusions and recommendations are provided.

Keywords: society, social, control, norm, value, positive, negative, sanction, democracy, tradition, agent, formal control, informal control.

JAMIYAT YUKSALISHIDA IJTIMOY NAZORATNING ROLI

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich,

Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti

falsafa fanlari nomzodi

Annotatsiya. Ijtimoiy nazoratning jamiyat hayotida tutgan oʻrni, roli va ahamiyati oʻrganilgan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ijtimoiy munosabatlarga kirib kelayotgan yangi qadriyatlarning jamiyat aʼzolari tomonidan namunali tartibda oʻzlashtirilishini nazorat qilish analiz, sintez, taqqoslash va tahlil qilish metodlari orqali yoritib berilgan. Ushbu mavzuga kompleks metodologik nuqtai nazaridan yondashilgan. Maqolada jamiyat yuksalishida ijtimoiy nazorat mavzusining dolzarbligi, ijtimoiy nazorat tushunchasi, uning elementlari, agentlari va oʻzini oʻzi nazorat qilish bugungi kun nuqtai nazaridan yoritib berishga harakat qilingan. Ijtimoiy nazoratni amalga oshirish mexanizmlari va usullari ustida va ularning samaradorligi yuzasidan fikrlar bayon qilingan. Mahalla institutining ijtimoiy nazorat agenti masalasi koʻtarilgan. Mavzu boʻyicha tegishli tartibda xulosa va tavsiyalar berilgan.

Kalit soʻzlar: jamiyat, ijtimoiy, nazorat, norma, qadriyat, pozitiv, negativ, sanksiya, demokratiya, anʼana, agent, rasmiy nazorat, norasmiy nazorat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I2Y2026N14>

Har qaday jamiyat doimiy oʻzgarish va rivojlanishda. Bu jarayon zamirida ishlab chiqarish kuchlari va ishlab chiqarish munosabatlari oʻrtasidagi mutanosiblik yotadi. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyotida fanda qoʻlga kiritilgan yutuqlar, iqlim oʻzgarishlari, ijtimoiy munosabatlarga sunʼiy intellektning kirib kelishi, aholi sonining oʻsib borishi, (demografiya), aholining shaharga koʻchib oʻtish jarayonining tezlashuvi (urbanizm) va energetik resurslarga ehtiyojning kuchayishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday jarayonlar nafaqat kishilar dunyoqarashi, shu bilan birga kishilar oʻrtasidagi ijtimoiy munosabatlarda yangi

qadriyatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Ushbu qadriyatlarni ilmiy nuqtai nazardan o'rganish, yangicha yondashuv asosida tartibga solish davr talabi ekanligini ko'rsatmoqda[1]. Individ va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda ijtimoiy nazoratning o'zni va rolini yangicha dunyoqarash asosida tahlil qilish zaruriyatini taqozo etmoqda.

Ijtimoiylashuv uzoq davom etadigan jarayondir. Ijtimoiylashuv jarayoni – jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan normalarni shaxs tomonidan o'zlashtirishdir. Ushbu jarayonda inson shaxs sifatida shakllanadi, adaptatsiya va tarbiya bosqichlaridan o'tadi. Ijtimoiylashuv jarayoni jamiyat va uning a'zolari tomonidan nazorat qilinadi. Jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan qadriyatlarni namunali tartibda o'zlashtirilishi oila, tengdoshlar, maktab va OAV agentlari ishtirokida amalga oshiriladi va nazorat qilinadi. Jamiyat masshtabida ijtimoiylashuv agentlari asosan ikki vazifani bajaradi. Birinchidan, individ tomonidan madaniy va namunaviy xulq-atvor normalarini o'zlashtirishga yordam beradi[2]. Ikkinchidan, ijtimoiy norma va rollarni o'zlashtirish darajasi va sifatini nazorat qilib boradi. Ushbu nuqtai nazardan kelib chiqadigan bo'lsak, ijtimoiy nazorat jamiyat barqarorligi va yuksalishida ta'minlashda o'z o'zni va ahamiyatiga ega.

Ijtimoiy nazorat mavzusi O.Kont, E.Dyurgeym, M.Veber, R.Park, P.Sorokin, T.Parsons, R.Merton, Dj.Krosbi va S.Frolov kabi olimlar tomonidan o'rganilgan.

E.Dyurgeym jamiyatning ijtimoiy birdamligini va hamjihatligini ta'minlash maqsadida jamiyatni nazorat qilishning ikki usulini taklif qiladi. Birinchidan: jamiyatning mexanik birdamligini saqlash uchun jamiyat tomonidan qabul qilingan xulq atvor normalariga rioya qilmagan jamiyat a'zolariga nisbatan tashqi nazorat, jazo qo'llash (repressiv) huquqidan foydalanishni. Ikkinchidan: organik birdamlikni ta'minlash uchun tiklash (restitutiv) huquqidan foydalanishni taklif etadi. M.Veber jamiyat ijtimoiy tartibni ta'minlash uchun legitimlik turlarni ilgari suradi. 1. Ratsional (qonunlarga rioya etish va bo'ysunish). 2. An'anaviy (an'analarga bo'ysunish). 3. Xarizmatik (yuksak qobiliyatga ega bo'lgan donishmand shaxslarga bo'ysunish). T.Parsons o'z ta'limotida ijtimoiy tartib g'oyasini ilgari suradi[3]. Jamiyatda ro'y beradigan konfliktlar ustidan tomonlar o'rtasidagi kelishuvlar (konsensus) dominantligini ko'rsatib berishga harakat qiladi. Jamiyat ijtimoiy tartibini saqlash asosini umum tomonidan qabul qilingan qadriyatlarga nisbatan kelishuvchanlik munosabat tashkil etishini ta'kidlab o'tadi. Shu bilan birga T.Parsons jamiyat muvozanatiga erishish ikki yo'lini ko'rsatib beradi. 1. Ijtimoiylashuv jarayoni yordamida jamiyat qadriyatlarini bir avloddan ikkinchi avlodga yetkazib berish (oilalar orqali). 2. Ijtimoiy nazoratning turli xil mexanizmlarini yaratish. R.Park esa ijtimoiy nazoratning quyidagi uchta shaklini ko'rsatib berish orqali jamiyat ijtimoiy tartibini ta'minlash mumkin deb hisoblaydi. Bular elementar sanksiyalar, ijtimoiy fikr va ijtimoiy institutlar orqali jamiyat a'zolarining xatti-harakati va xulq-atvoriga maqsadli ta'sir ko'rsatish orqali nazorat qilishni ilgari suradi[4]. P.Sorkin fikricha jamiyat sog'lom tartibda rivojlanishi uchun ijtimoiy nazoratning jazolash va rag'batlantirish usullaridan foydalanishni taklif etadi. S.Frolov ijtimoiy nazorat ijtimoiylashuv, guruhlar bosimi va majburlov orqali amalga oshirilishini ta'kidlaydi. Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki ijtimoiy nazorat mavzusi tarixiy taraqqiyot davomida bahsli va munozarali bo'lib kelgan.

Ijtimoiy nazorat – jamiyatning sog'lom ijtimoiy tartibini ta'minlash maqsadida individ xatti-harakati va xulq-atvoriga maqsadli ta'sir ko'rsatishdir. Ijtimoiy nazorat yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etib, ularning xatti-harakati va xulq-atvoriga maqsadli ta'sir ko'rsatishning eng asosiy bo'g'ini hisoblanadi[5]. Agar nazorat bir kishi tomonidan amalga

oshirilsa, individual xarakterga, jamoa tomonidan (oila, do'stlar guruhi, tashkilot va institutlar) amalga oshirilsa ijtimoiy xarakterga ega bo'ladi.

Ijtimoiy nazorat ikki elementdan tashkil topadi. Xususan, ijtimoiy norma va ijtimoiy sanksiya.

Ijtimoiy norma-jamiyatda shaxs xatti-harakati va xulq-atvorini to'g'ri tashkil etish to'g'risidagi qoidalar yig'indisi hisoblanadi.

Ijtimoiy sanksiya-shaxs xatti-harakati va xulq-atvorini ijtimoiy normaga to'g'ri rioya qilishga yordam beruvchi chora ko'rish va rag'batlantiruvchi vositadir.

Ijtimoiy nazorat jamiyat taraqqiyoti barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil hisoblanadi. Uning ta'sir kuchi kamayishi va ijtimoiy munosabatlarda ishtiroki sustligi jamiyatda anomiya holatini keltirib chiqarishi mumkin. Yuqorida bildirilgan mulohazalardan kelib chiqib, ijtimoiy nazorat jamiyat masshtabida ikki asosiy funktsiyani bajaradi:

- himoyalovchi funktsiya;
- barqarorlikni ta'minlovchi funktsiya.

Ushbu funktsiyalar to'liq amal qilishi jamiyatni yemiruvchi kuchlardan saqlash va himoya qilishning foydali vositasi hisoblanadi.

Ijtimoiy norma o'z ko'lamiga ko'ra ikki turga bo'linadi.

Birinchi tur – bunday normalar kichik guruhlarda vujudga keladi va amal qiladi (do'stlar kompaniyasi, oila, ishchi brigadalari va sport komandalari). Bunday holatlar ko'p hollarda guruhiy odatlar tusida namoyon bo'ladi.

Ikkinchi tur – bunday normalar katta guruhlar va jamiyat masshtabida vujudga keladi va amal qiladi. Bunday normalar jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan urf-odat, an'analar, axloqiy va qonunlar ko'rinishida namoyon bo'lishi mumkin. Ushbu holat ijtimoiy xarakterga ega bo'ladi.

Ijtimoiy normalar jamiyat miqyosida quyidagi asosiy funktsiyalarni bajaradi. Bular:

- ijtimoiy integratsiyaga yordam beradi va ta'sir ko'rsatadi;
- ijtimoiy rolni bajarishda xulq-atvor etaloni bo'lib xizmat qiladi;
- deviant xulq-atvorni nazoratga olishga yordam beradi;
- ijtimoiy sistema barqarorligini ta'minlaydi.

Bundan tashqari ijtimoiy norma ma'lum bir individning jamiyat a'zolari oldidagi majburiyatini belgilab beradi. Shu bilan birga individ jamiyatning boshqa a'zolaridan mana shunday majburiyat munosabatini kutadi[6]. Bunday jarayon jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda tartiblilikni ta'minlaydi.

Xulosa tarzida shuni ta'kidlash mumkinki, ijtimoiy norma jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan tartib-qoidalar va qadriyatlarni qo'riqlaydi va himoya qiladi.

Jamiyat a'zolari tomonidan ijtimoiy normalarga rioya qilish nuqtai nazaridan ularga nisbatan salbiy va ijobiy sanksiyalar qo'llanishi mumkin. Ijtimoiy sanksiyaning asosiy vazifasi, jamiyat tomonidan ishlab chiqilgan normalarni qo'riqlab turishdir.

Ijtimoiy sanksiya – jamiyat a'zolarining ijtimoiy normalarga rioya qilishga undovchi, rag'batlantiruvchi va chora ko'ruvchi vositadir. Ijtimoiy sanksiyaning asosiy vazifasi jamiyat a'zolarida konformistik xulq-atvorni shakllantirishdan iborat.

Sanksiyaning asosiy to'rtta turi mavjud: ijobiy, salbiy, rasmiy va norasmiy. Agar biz ushbu to'rtta turni bir biri bilan uyg'unlashtirsak quyidagi turlar kelib chiqadi:

1. Rasmiy ijobiy sanksiya.
2. Norasmiy ijobiy sanksiya.

3. Rasmiy negativ sanksiya.

4. Norasmiy negativ sanksiya.

Rasmiy ijobiy sanksiya – jamiyat a'zolari xatti-harakati va xulq-atvorini rasmiy tashkilotlar tomonidan qo'llab quvvatlanishi (hukumat, muassasalar, ijodiy uyushmalar va h.k.). Masalan, jamiyat a'zolarini hukumat tomonidan taqdirlash, davlat mukofotlari va stipendiyalar, ilmiy unvonlarni topshirish, yubiley kunlarini nishonlash, faxriy yorliqlar topshirish va boshqalar.

Norasmiy ijobiy sanksiya – jamiyat a'zolari xatti-harakati va xulq-atvorini jamoat tashkilotlari (jamoatchilik, mahalla, do'stlar guruhi va h.k.) tomonidan e'tirof etilishi. Masalan, shon-shuhratga, hurmat va e'zozga, faxr va iftixorga loyiq topilishi, turli tadbir va bayramlarda faxriy mehmon sifatida ishtirok etishi[7].

Rasmiy salbiy sanksiya – kishilar xatti-harakati va xulq-atvoriga nisbatan yuridik qonunlar, hukumat qarorlari va ma'muriy yo'riqnomalar orqali chora ko'rish. Masalan, fuqarolik huquqidan mahrum qilish, qamoq jazosi, jarima, mol-mulkni musodara qilish, ishdan ozod qilish, lavozimni pasaytirilishi va boshqalar.

Norasmiy salbiy sanksiya – kishilar xatti-harakati va xulq-atvoriga nisbatan norasmiy tashkilotlar (jamoatchilik, mahalla va do'stlar guruhi) tomonidan chora ko'rish. Masalan, jamoatchilik orasida mish-mish tarqatish, tuhmat, pamflet va felyeton yozish, arz qilish, laqab quyish, munosabatlarni to'xtatish, izza qilish, jamoatchilikdan ajratib qo'yish va h.k.

Yuqorida bildirilgan fikr va mulohazalardan shuni xulosa qilish mumkinki, ijtimoiy sanksiya ijtimoiy nazoratning asosiy qismi va ajralmas qismidir. Ijtimoiy norma va ijtimoiy sanksiya o'zaro bog'liqlikda va birlikda o'zini to'laligicha namoyon qiladi.

Jamiyat a'zolari o'z xatti-harakati va xulq-atvorini umum tomonidan qabul qilingan me'yorlar asosida muvofiqlashtiradi. Ijtimoiylashuv jarayonida jamiyat a'zolari tomonidan ijtimoiy normalar qat'iy tartibda o'zlashtirib boradi. Ba'zi hollarda ijtimoiy normalarga amal qilmaslik salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin[8]. Masalan, o'z do'stiga hasad qilish, o'z yaqin odamiga o'lim tilash hollarida namoyon bo'lishi mumkin. Bunday holatlarda shaxsda ichki nazorat hamda umum tomonidan qabul qilingan normalar o'rtasida konflikt jarayoni kelib chiqishi mumkin. Shaxs ichki dunyosida noqulay ahvol kelib chiqishi, aybdorlik hissi vujudga kelishi vijdon kategoriyasini yuzaga chiqishiga sabab bo'ladi. Vijdon ichki nazorat ko'rinishi hisoblanadi. Vijdon ong tushunchasi bilan uzviy bog'liqdir. Jamiyat a'zolari xatti-harakati va xulq-atvorini nazorat qilishni eng qulay va samarali vositasi ong orqali amalga oshiriladi. Ong uzoq davom etadigan ijtimoiylashuv jarayonida shakllanadi. Bu jarayonda shaxs o'z ong osti faoliyati bilan doimiy ravishda kurashib keladi. Ijtimoiy nazoratning 80 foizi o'zini o'zi nazorat qilish orqali amalga oshiriladi. Qaysi jamiyatda uning a'zolari tomonidan o'zini o'zi nazorat qilish darajasi yuqori bo'lsa o'sha jamiyatda tashqi nazoratga ehtiyoj kam bo'ladi[9]. Agar bu holatning aksi bo'lsa, ya'ni jamiyatda o'zini o'zi nazorat qilish saviyasi past bo'lsa bunday jamiyatlarda tashqi ijtimoiy nazoratga muhtojlik seziladi (masalan, davlat, huquqni muhofaza qilish organlari, armiya va sud).

Ijtimoiy nazoratning rasmiy va norasmiy agentlari.

Tashqi nazorat – umum tomonidan qabul qilingan xulq atvor normalar, qonunlarga rioya etish kafolatini beruvchi institutlar va mexanizmlar yig'indisidir.

Tashqi nazorat ikki turga bo'linadi:

1. Rasmiy nazorat.

2. Norasmiy nazorat.

Rasmiy nazorat — ma'lum bir individ yoki ijtimoiy guruh xulq atvori va xatti-harakati rasmiy tashkilotlar (sud, ta'lim, armiya, hukumat, siyosiy partiyalar va ommaviy axborot vositalari) tomonidan nazorat qilinadi. Qo'llab-quvvatlanish yoki qoralanish nuqtai nazardan baholanadi.

Norasmiy nazorat — ma'lum bir individ yoki guruh xulq-atvori va xatti-harakati oila, qarindoshlar, do'stlar jamoa va jamoatchilik fikri tomonidan nazorat qilinadi. Ushbu agentlar orqali ularning xulq atvori qo'llab-quvvatlanishi yoki qoralanishi mumkin[10].

Bugungi kunda jamiyat yuksalishida, norasmiy nazorat agenti sifatida mahalla institutining roli va o'рни ortib bormoqda. "Bir bolaga yetti mahalla ota-ona" tamoyili asosida ijtimoiy nazorat mexanizmini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish orqali jamiyat yuksalishini ta'minlash eng asosiy masalalardan biri ekanligini ko'rsatmoqda.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, jamiyatda rasmiy va norasmiy ijtimoiy nazoratni uyg'unlashtirish orqali eng maqbul mexanizmni ishlab chiqish, mahalla instituti ijtimoiy nazorat agenti sifatidagi o'рни va ahamiyatini tizimli ravishda o'rganish lozimdir. Jamiyatda o'zini o'zi nazorat qilish qancha yuqori darajada bo'lsa, bunday jamiyatda demokratik jamiyat qurish shuncha faollashadi. Har bir jamiyat a'zosi o'z fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'ladi. Inson hayoti va qadri eng yuqori pog'onaga ko'tariladi. Zero, bunday holat jamiyat yuksalishi va birdamligini ta'minlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Sh.Toshpo'latov Sotsiologiya. Darslik. – Toshkent: TDYUU. 2023 // 91-112 b.
2. K.D.Ibragimov. Sotsiologiya. Uchebnoye posobiye / K.D.Ibragimov. – Tashkent: TGYUU, 2023. // 138-155
3. B.Aliyev va boshqa. Sotsiologiya. O'kuv qo'llanma. - T. 2005-y. 112 – 137 b.
4. E.Giddins Sotsiologiya. O'quv qo'llanma. - T. 2002-y. 111 – 183 b.
5. Sotsiologiya. Obshiy kurs. Uchebnik. - M. 2006 g. 332 – 348 c.
6. V.Dobren'kov, A.Kravchenko. Sotsiologiya. Uchebnik. - M. 2006 g. 621-634 s.
7. M.Qirg'izboyev. Sotsiologiya. O'quv qo'llanma. - T. 2017-y. 250 – 262 b.
8. Dyurkgeym, E.Jamiyatda mehnat taqsimoti haqida (De la division du travail social). — Moskva: Nauka, 1991.
9. Veber, M.Xo'jalik va jamiyat: tushunuvchi sotsiologiya ocherklari (Wirtschaft und Gesellschaft). — Moskva: Nauka, 2005.
10. Frolov, S.S. Sotsiologiya: darslik. — Moskva: Gardariki, 2004.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).